

Muziektheater: Wereldcreatie Medea (****)

Gezien op 19 mei 2011 in deSingel in Antwerpen

Greet Van 't veld in Knack, 20 mei 2011

Ik dacht dat ik naar een opera van Wim Henderickx ging, maar ik zat bij een theatertekst van Peter Verhelst. Die maakte een eigentijdse bewerking van de Griekse mythe Medea, sfeervol en delicaat ondersteund door een Mediterraans geknoopt klanktapijt van Wim Henderickx. Er was slechts één zanger en dat verraste op een festival dat zich Opera XXI noemt. Maar verrassingen hoeven niet onaangenaam te zijn. Ik was een en al oor en oog voor het gezamenlijke werk van Muziektheater Transparant, het HERMENSEmble en De Veenfabriek uit Nederland, in een regie van Paul Koek.

Een beschrijving. Over de hele breedte van het podium zitten ze op een horizontale lijn, acteurs en musici, zij aan zij op een allegaartje van stoelen, tronen, zetels. Face à face met het publiek. Het is de opstelling van een traditioneel Turks orkest. Er zijn vier acteurs (Koning Kreon, de koningsdochter Glauke, de Griekse held Jason en z'n echtgenote Medea) en één zangeres, de Turkse Selva Erdener. Regisseur Paul Koek laat Erdener niet acteren, maar laat haar de innerlijke strijd vertolken van Medea. De hele voorstelling lang bevindt zij zich, haast onbeweeglijk, centraal op het podium, staand of zittend. Haar klacht is roerloos, 'innerlijk', binnensmonds, zij is niet bij machte om werkelijk iets uit te spreken. Toch is haar rol die van commentaarstem, net zoals het koor in de oude Griekse tragedie. Zij zucht, kreunt, lijdt in stille eenzaamheid. Allen, acteurs en musici, zijn gestoken in glitterpakjes, misschien een verwijzing naar het bedrieglijke, naar de hoogmoed voor de val? Raden maar.

Als algemeen klankbeeld koos Wim Henderickx voor neuzelende, diep klinkende, broze instrumenten: de altviool, de basklarinet, de fluit (ook de alt- en de basfluit), de Armeense duduk (een herdersonstrument), verschillende maten raamtrommels... Wim Henderickx is zelf percussionist, vandaar zijn liefde voor en kennis van de percussie. Die wordt in de voorstelling door hemzelf en door Gaetan La Mela gevoelvol met de vingers getokkeld. De elektrische gitaar zorgt voor een constante 'drone' en wordt ingezet op scharniermomenten als een plots scheurend onheilspellend signaal. Alles wordt versterkt: zang, instrumenten en acteurs.

In vier monologen waarin de zinnelijkheid centraal staat, geeft Peter Verhelst de oude mythe van Medea een nieuwe adem. De zintuigen zijn voelsprietten voor smaken en geuren, maar ook voor verval: witte lelies met geurende stamper, het sap van de mango die langs een schouder druipt... het zijn beelden die betoveren en tegelijk naar natuur en verval verwijzen. Ook het dierlijke in de mens komt centraal te staan. Het dier dat in de natuur doodt om te overleven, of het gewonde dier dat van zich afbijt... Allemaal zeer suggestief. De woorden 'Nooit meer...' en 'Altijd, vanaf nu...' keren doorheen de voorstelling meerdere keren terug, bij alle personages. Het zijn wit-zwart-woorden, zij voorspellen de afloop van het drama dat geen nuances toelaat.

De onontkoombaarheid van het noodlot wordt al vanaf de eerste monoloog duidelijk. De oude Kreon, koning van Corinthe (Reinout Bussemaker), vertelt over de vergane schoonheid en grootsheid van zijn koninkrijk. Terugblikkend op de moord van Medea op haar twee kinderen (zijn stiefkleinkinderen), stelt hij de retorische vraag: 'zal dit ooit zin hebben?' De regisseur wil hier Nederland, het bloemenland, evoceren, dat zijn identiteit verliest aan Europa... Glauke, de koningsdochter (Lizzy

Timmers), is de zorgeloosheid zelve, tot haar hormonen het van haar overnemen en ze Jason (Joep van der Geest) bespringt als een wulps, op hol geslagen diertje. Jason, de held Jason, de strijder, de denker, de denker voor het volk, heeft grootse plannen: democratie. Op het altaar van de politiek, offert hij zijn gezin.

De slotmonoloog: Medea neemt wraak. Verhelst focust niet diepgaand op de redenen van Medea's woede. (Medea heeft eerder haar vader en haar broer al gedood om Jason, een Griek, te redden, en is woedend om zoveel ondankbaarheid). Neen, de schrijver focust op het moederschap. Hij legt de heerlijke actrice Yonina Spijker de tederste woorden in de mond. Hij laat haar vertellen over de kwetsbaarheid van een pasgeborene, de zachtheid van een babyhuidje, zo zacht als vingers in lauwe melk... Oortjes als schelpjes... Talg langs het neusje... Een nekje, een stengel te tener voor de bloem erop. Je moet het ondersteunen of het knakt. Kippenvel! Dan volgen de schokkende handelingen van Medea. Maar Verhelst gaat ongestoord door met esthetiseren. Hij beschrijft de moorden als een aquarel van bloed en slijmspoortjes, als keerden de jongentjes terug naar hun oorsprong. Verhelst legt daarmee de vinger op het cyclische van de natuur, op de onbetwistbare moederliefde, de onverbreekelijke band tussen moeder en kind, op de onsterfelijkheid van een kind, al sterft het. Het was schokkend, ik was aangegrepen, voelde de catharsis, zoals de oude Grieken de tragedie ook hebben bedoeld.

Ik was in zekere zin opgelucht dat de muziek van Wim Henderickx was wat ze was. Dat ze niet had geprobeerd om meer te doen dan reliëf te geven en te verdiepen. Op het hoogtepunt van de voorstelling had ik eerlijk gezegd geen oren meer naar de muziek, of misschien was er ook helemaal geen muziek meer te horen? Zij hield zich koest of zorgde voor toe- of afnemende spanning, zoals in- en uitademen. Zij gaf de voorstelling continuïteit, sfeer en warmte. Ook de zandkleurige belichting en kledij droegen bij tot een warm geheel.

Alles bij elkaar heb ik een evocatie van de oude Griekse mythe gezien waarbij de muziek de tekst als een rijpe vrucht liet openbarsten.

De nieuwe cd van Wim Henderickx en HERMESensembel DISAPPEARING IN LIGHT is deze week uit bij Harmonia Mundi Benelux.